

Omgaan met conflicten (4) ó we hebben onze wortels in het conflict Rome - reformatie

De christelijke gemeente is een gemeenschap van nieuwe mensen. Ook haar gemeenschap is nieuw. Dit nieuwe heeft in alle voorlopigheid de kwaliteit van de komende vernieuwing aller dingen, als de nieuwe hemel en de nieuwe aarde gekomen zullen zijn.

Zoals gezegd: de christelijke nieuwheid is een voorlopige. We zijn nieuw en moeten ondertussen verder vernieuwd worden. In die voorlopigheid heeft ook het conflict zijn plaats. In de conflicten die de gemeente door de eeuwen kerkgeschiedenis heen gekend heeft, leert zij zichzelf kennen in haar eigen voorlopigheid en onvoltooidheid. Christenen moeten zich niet snel van een conflict willen afmaken, of het gemakkelijk willen oplossen. Je moet door het conflict heen willen gaan. Alleen zó komen we in het conflict onszelf in onze voorlopigheid tegen. Alleen zó kan het conflict een stukje worden van de weg der heiliging.

De vorige keer stonden we stil bij het meest fundamentele conflict in de geschiedenis van de gemeente: het conflict met Israël. Nu willen we kijken naar binnenkerkelijke conflicten en richten onze blikken allereerst op het conflict tussen (rooms)katholicisme en protestantisme.

Protestantisme: geboren uit het conflict

Er bestaat geen protestantse geloofsgemeenschap die niet geboren is uit het conflict. Dat klinkt bitter. Maar het is waar! Het protestantisme, in zijn geheel genomen, is ontstaan uit een conflict binnen het katholicisme. En de menigte van verschillende protestantse kerken en geloofsgemeenschappen bestaan bij een menigte van onderlinge conflicten. Dat moet je wel willen zien! Dat moet je hardop durven zeggen. Je houdt er een bittere smaak in je mond van over. Maar je moet die bittere smaak niet snel willen verzoeten door te wijzen op de waarheid van de positie van je eigen geloofsgemeenschap in de bitterheid van de conflicten.

Spanning tussen waarheid en eenheid

Voor conflicten hoeft de gemeente zich niet te schamen. Die zijn gegeven met de voorlopigheid en onvoltooidheid van de heiligmaking. Vanaf het begin steekt het conflict als een doorn pijnlijk in het onverheerlijkte vlees van het aardse lichaam van Christus. Waarom? Ik moet hier denken aan wat Paulus schrijft over de doorn in zijn eigen lichaam: -opdat ik mij niet te zeer zou verheffen (2 Cor. 12:7). Het maakt verschil of je als gemeente het conflict kent als pijnlijke herinnering aan eigen voorlopigheid, of dat je als gemeente aan het conflict je recht van een eigen bestaan ontleent. In het laatste geval heb je als geloofsgemeenschap je wortels in het conflict. Dan betrek je je levenssappen uit het conflict. Dan zit het conflict je letterlijk in het bloed.

Ik schreef: -Een geloofsgemeenschap moet de bitterheid van haar geboorte uit een conflict niet willen verzoeten door te wijzen op haar eigen waarheid in dat conflict. Dat is een vorm van zelfrechtvaardiging die sinds de gelijkenis van de farizeeër en de tollenaar (Luc. 18:9-14) geen recht van bestaan heeft. In deze zelfrechtvaardiging wordt steeds geschermd, met het thema -Waarheid en Eenheid. In het conflict roept één der partijen: -Geen eenheid zonder waarheid! en stapt op om als geloofsgemeenschap voor zichzelf te beginnen.

Je kunt - en dat is zeer bijbels - de stelling ook omkeren: -Geen waarheid zonder eenheid. Elke kerkscheuring is een leugen. Het is een leugen dat de oplossing van het conflict ligt in een scheiding, waarin ieder der partijen zichzelf rechtvaardigt met een beroep op de waarheid. Alleen -samen met alle heiligen (Ef. 3:18) kennen we de volheid van Christus. Bij de volheid van Christus hoort de volheid van de gemeente. Juist in de voorlopigheid van hun heiliging kunnen de heiligen niet zonder elkaar. -Nu is ons kennen onvolkomen (1 Cor. 13:9-12). Het conflict heeft te maken met dit onvolkomen kennen. Dat moeten we niet ontkennen in een scheuring met een beroep op eigen waarheidsgetrouw kennen. Zolang de tijd der heiliging voortduurt bestaat de waarheid binnen de gemeente vooral ook in een volharding in de pijn van de eenheid.

Als protestanten hebben we onze wortels in het conflict. Ons protestantse bestaan is van origine conflictueus. Daarom is juist de geschiedenis van het protestantisme zo vol conflicten. Protestanten moeten geweldig op hun tellen passen als het spannend wordt in hun geloofsgemeenschap. We moeten willen weten dat het conflict ons in het bloed zit.

De les van de geschiedenis

Het is klassiek protestant de kerkreformatie van de 16e eeuw te beschrijven als een goddelijke verlossing van de gemeente uit het verderf van het katholicisme. Deze duiding van de gebeurtenissen rond Luther, dient meestal om het eigen protestantse bestaan te rechtvaardigen. De van het katholicisme gescheiden protestantse kerken zijn een geschenk van God! Wie durft dan nog een kritische vraag te stellen? Het is echter zowel bijbels als historisch de vraag of de geestelijke waarde van de reformatie ligt in het verschijnen van nieuwe kerken.

Om ons tot het historische aspect te beperken: de monnik Maarten Luther beoogde niet een nieuwe kerk te stichten als oplossing voor de problemen van de katholieke kerk. Wat deze kloosterling ondernam was niet nieuw. De geschiedenis van de middeleeuwse katholieke kerk is vol reformatorische initiatieven, die vaak in kloosters begonnen. Zulke evangelische vernieuwingen hadden vaak een heilzame uitwerking in grote delen van de kerk. Toen Luther zijn acties begon trad hij in deze traditie van evangelische kloosterreformaties. Het overkwam hem dat deze acties tenslotte uitliepen op het stichten van een nieuwe kerk.

Rekatholisering van het protestantisme

Ook hier moeten we willen leren van de ironie der geschiedenis. Zoals de geschiedenis van de scheiding tussen Israël en de gemeente bewijst dat beiden niet zonder elkaar kunnen - zie het vorige artikel -, zo toont de geschiedenis van het protestantisme dat de radicale scheiding van het katholicisme een onmogelijke is. Ik noem in dit verband twee voorbeelden van een *rekatholisering* van het protestantisme.

In het populaire protestantse taalgebruik is het katholicisme gekenmerkt door *redding door goede werken* en het protestantisme door *redding door geloof in Jezus Christus*. Zijn afkeer van *goede werken* is het protestantisme opgebroken. De levensheiliging werd een aanhangsel in prediking en onderricht. Steeds werd op dat éne aambeeld gehamerd: een mens kan door zijn daden niets toedoen aan zijn eeuwig heil! Wie zelfs maar de suggestie opriep van *heiliging door werken* maakte zich schuldig aan verkondiging van roomse ketterij. In de 18e begon in Engeland en Amerika een grote opwekkingsbeweging in het protestantisme zich baan te breken. Eén van de kenmerken van deze opwekkingsbeweging was de nadruk op levensheiliging. De grote prediker John Wesley verkondigde dat de rechtvaardiging door het geloof de deur is waardoor de gelovige het huis van de heiligmaking binnentreedt. Het eeuwige heil wordt mede bewerkt door de heiliging van het christelijk leven. Deze heiligingsbeweging kan beschouwd worden als een *rekatholisering* van het protestantisme. Een zich tegen het katholicisme afzettend protestantisme vervalt in haar polemiek tot een geestelijke armoede waaruit alleen de herontdekking van bepaalde *katholieke waarden* haar weer kan bevrijden. Niet alleen de heiligingsbeweging, maar ook de charismatische beweging heeft katholisierende tendensen. Utdrijving van demonen en zalving van zieken hebben in de katholieke kerk nooit ontbroken.

Olof de Vries